

меншин. З цієї метою держава має надавати організаційну та фінансову допомогу засобом масової інформації, що виходять мовами національних меншин, театрам, центрам та іншим культурно-мистецьким закладам національних меншин. Особливо важливим є забезпечення мовних прав національних меншин, зокрема, задоволення освітніх потреб рідною мовою.

Таким чином, альтруїстичні імперативи (соціальної рівності, недискримінації, збереження ідентичності, розвитку власної мови та інші) мають забезпечити комплексний підхід до захисту прав меншин як частини глобального режиму прав людини, що на соціальному рівні сприятиме рівності та активній участі національних меншин у суспільному житті, на індивідуальному рівні – має забезпечити гідне життя для членів груп меншин. Розвиток контактів і співробітництва громадських організацій національних меншин з органами державної влади та місцевого самоврядування має сприяти посиленню взаємної суспільної довіри, бізнес-активності, науковому, освітньому, культурному обміну та міжлюдським контактам, здійсненню економічних і соціальних проєктів, а також інтеграції представників з числа національних меншин в загальноукраїнський суспільний і культурний простір, в українську політичну націю. Дотримання альтруїстичних імперативів сприятиме перспективі створення в Україні громадянського суспільства на засадах мультикультуралізму та демократичних цінностей, в тому числі стосовно задоволення прав національних меншин.

Список використаних джерел

1. Аршинов В. А. Синергетика как феномен постнеклассической науки. – М.: ИФ РАН, 1999. – 203 с.
2. Григорьева Т. П. Японская литература XX века: размышления о традиции и современности / Т. П. Григорьева. – М.: Худ. лит., 1983. – 302 с.
3. Древнекитайская философия. – М.: Мысль, 1972. – Т. I. – 363 с.
4. Етнопольна політика України: здобутки та перспективи (інформаційно-аналітичні матеріали до парламентських слухань). – К., 2012. – 9 с.
5. Євтух В. Б., Трошинський В. П., Галушко К. Ю., Чернова К. О. Етнопольна структура українського суспільства. Довідник. – К.: Наукова думка, 2004. – 344 с.
6. Новая философская энциклопедия: в 4 т. / Ин-т философии РАН; Нац. обществ.-науч. фонд; [пред. научн.-ред. совета В. С. Степин]. – 2-е изд. – М.: Мысль, 2010. – 744 с.
7. Философский энциклопедический словарь / [ред.-сост. Е. Ф. Губский и др.]. – М.: ИНФРА-М, 2009. – 569 с.
8. Mitik M. Protection of National Minorities. Far-Reaching Importance of the Framework Convention of the Council of Europe // Review of International Affairs. – 1998. – 31 August.
9. Minorities: The New Europe's Old Issue / Ed. by I. Cuthbertson and J. Leibowitz. – Prague, New York: Institute for EastWest Studies, 1993.

References

1. Arshinov V. A. Sinergetika kak fenomen postneklassicheskoy nauki. – M.: IF RAN, 1999. – 203 s.
2. Grigor'eva T. P. Japonskaja literatura XX veka: razmyshlenija o tradicii i sovremennosti / T. P. Grigor'eva. – M.: Hud. lit., 1983. – 302 s.
3. Drevnekitayskaya filosofiya. – M., 1972. – T. I. – 363 s.
4. Etnonatsionalna politika Ukraini: zdobutki ta perspektivi (Informatsiyno-analitichni materialy do parlamentskih sluhan). – K., 2012. – 9 s.
5. Evtuh V. B., Troschinskiy V. P., Galushko K. Yu., Chernova K. O. Etnonatsionalna struktura ukraïnskogo suspilstva. Dovidnik. – K.: Naukova dumka, 2004. – 344 s.

6. Novaya filosofskaya entsiklopediya: v 4 t. / In-t filosofii RAN; Nats. obshchestv.-nauch. fond; [pred. nauchn.-red. sojeta V. S. Stepin]. – 2-e izd. – M.: Myisl, 2010. – 744 s.

7. Filosofskiy entsiklopedicheskiy slovar / [red.-sost. E. F. Gubskiy i dr.]. – M.: INFRA-M, 2009. – 569 s.

8. Mitik M. Protection of National Minorities. Far-Reaching Importance of the Framework Convention of the Council of Europe // Review of International Affairs. – 1998. – 31 August.

9. Minorities: The New Europe's Old Issue / Ed. by I. Cuthbertson and J. Leibowitz. – Prague, New York: Institute for EastWest Studies, 1993.

Feldman O. B., PhD in Philosophy, Assistant Professor, doctoral student, Philosophy Department, Kharkiv National Pedagogical University G.S.Skovoroda (Ukraine, Kharkiv), km_anna@mail.ru

Altruistic imperatives in self-organization of national minorities

Altruistic imperatives are investigated in self-organization of national minorities. Creation of reliable terms and guarantees for maintenance of identity of ethnic groups, it is related directly to the altruistic imperatives in the processes of their self-organization. Altruism as a moral principle of conduct means the ability of ethnocultural groups to carry out the disinterested actions in the interests of others, aspiration for the common weal, unity and variety in the treasury of cultural values of humanity. The purpose of this article is an analysis and systematization of altruistic imperatives of social equality and nondiscrimination of national minorities as a cultural and democratic value. In the article altruistic imperatives in self-organization of national minorities are examined: 1) politically legal; 2) socio-economic; 3) cultural and educational. In the article it is emphasized the increasing mechanisms of efficiency of public policy aimed at providing social equality, improving co-operation of government body and national minorities, defending minorities and their inclusion in public life.

Keywords: altruistic imperatives, national minority, unity, variety, social equality, globalization, nondiscrimination.

Фельдман А. Б., кандидат философских наук, докторант кафедры философии, Харьковский национальный университет им. Г. С. Сковороды (Украина, Харьков), km_anna@mail.ru

Альтруистические императивы в самоорганизации национальных меньшинств

Исследуются альтруистические императивы в самоорганизации национальных меньшинств. Создание надежных условий и гарантий для сохранения идентичности этнических групп, непосредственным образом связано с альтруистическими императивами в процессах их самоорганизации. Альтруизм как нравственный принцип поведения, означает способность этнокультурных групп осуществлять бескорыстные действия в интересах других, стремлению к общему благу, единству и разнообразию в сокровищнице культурных ценностей человечества. Целью данной статьи является анализ и систематизация альтруистических императивов социального равенства и недискриминации национальных меньшинств как культурных и демократических ценностей. В статье рассматриваются альтруистические императивы в самоорганизации национальных меньшинств: политико-правовые, социально-экономические, культурно-образовательные. В статье акцентируются механизмы повышения эффективности государственной политики, направленной на обеспечение социального равенства, улучшение взаимодействия органов власти и организаций национальных меньшинств, защита меньшинств и их включение в общественную жизнь.

Ключевые слова: альтруистические императивы, национальное меньшинство, недискриминация, единство, разнообразие, социальное равенство, глобализация.

* * *

УДК 141.4:291.1

Хахалін О. О.
магістр богослов'я, асистент
кафедри філософської антропології, Національний
педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), aakhakhalin@mail.ru

СУЧАСНИЙ СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ДИСКУРС ПАЛОМНИЦТВА

Надається аналіз соціальних та культурних засад виникнення сучасного дискурсу паломництва. Аналізується генеза та еволюція дискурсу ходін, оповідань паломників, які відвідували Святию Землю. Проводиться демаркація між паломництвом та релігійним туризмом.

Ключові слова: паломництво, туризм, святість, дискурс, церква.

Весь контекст рефлексії щодо паломництва продукує перше питання: коли ж починається і формується сучасний соціокультурний дискурс

Збірник наукових праць "Гілея: науковий вісник"

паломника? Сама категорія сучасності є одною із проблематичних. Набагато простіше сказати, коли виникає постсучасність, тобто постмодерністський дискурс. Сучасність, особистостей у вимірі, який пов'язаний з паломництвом, навряд можна визначати суто хронологічними рамками. За цим словом стоять досягнення тої верхівки в осмисленні проблеми, яка є інваріантною протягом століть. На наш погляд, це досягнення здійснилося на межі XIX–XX століть підчас утворення Імператорського Православного Палестинського Суспільства.

Перед цим існували інші інституції, але потрібна була широка демократизація і широка діяльність щодо формування в Єрусалимі необхідних і достатніх умов для здійснення паломництва Російській імперії. Тому мова буде йти про те, як формуються, генеруються і удосконалюються традиції паломництва, що відомі з ранніх часів, з часів, коли перше паломництво в Святу Землю здійснила княгиня Ольга [4].

Княгиня Ольга здійснила паломництво в Константинополь, тут вона прийняла святе хрещення під іменем Олена і поклонилася царьградським святиням. З цих часів починається період тих мандрів і тих довгих неспішних шляхів, які визначаються як паломництво і як проща. Літопис доніс до нас історію паломництва преподобного Антонія Печерського на Афон, а промова про паломництво Антонія до Святої Гори на Афоні є тим свідком, що вже в VI столітті формувалися певні поодинокі пустелі і невеличкі обителі і що саме в цьому віці візантійський імператор Костянтин офіційно визнав чернецькі громади півостровом.

Проблема філософсько–культурологічних визначень з формування дискурсу паломництва досліджувалася у роботах С. Житенєва, І. Кучмаєвої, В. Расторгуєва [4; 5; 6] та ін., адже мало визначені виміри генези дискурсу сучасного паломництва.

Мета статті – визначити культурологічні виміри проблеми комунікативної презентації дискурсу паломництва в сучасній культурі.

Афон з X ст. стає надзвичайно напруженим джерелом духовного життя і паломництва, пов'язаний культурними зв'язками з грецькими, слов'янськими, грузинськими і сирійськими та ін. монастирями. Вже в XIII ст. весь півострів був переутворений в один суцільний монастир зі скитами, і саме тут Російська православна церква, починаючи з X століття, починає формувати свою присутність. Історія Антонія має виток саме на Афоні, він прийшов на Афон, був тут пострижений у монахи і потім був посланий на Давню Русь. У 1013 році він поселився у печері неподалік від Києва, так і починається той поштовх і той подвиг чернецтва, з якого має походження Києво–Печерський монастир. У 30–ті роки XI ст. Антоній засновує монастир, після чого богомольці приїжджають у Києво–Печерську обитель, щоб отримати благословення у святих відхідників і сподвижників Печерська.

Фактично з тих часів починається період формування святоотецької традиції, яка в Давній Русі, Печерських печерах дає поштовх святості, що зберігається і підтримується протягом тисячоліть. Відомий вчинок прощі преподобної Єфросинії Полоцької, який вона здійснила у 60–х 70–х роках XII

ст. Цей подвиг закінчився тим, що вона була похована саме в Єрусалимі, а потім її мощі повернулися у Київську Русь. Це ходіння в один бік. Блаженна Єфросинія обійшла майже всі місця Єрусалима, поклонилася всім святиням і приставилася там у Єрусалимі. Вона важко захворіла у травні 1173 року, і тут закінчилось її життя.

Досвід паломництва зберігається у різноманітних ходіннях. Верхівкою паломницького дискурсу є текст ходіння ігумена Данила. Можна стверджувати, що саме Антоній, Данило і ін. здійснили вчинок паломництва, який не закінчився подорожуванням, а мав надзвичайно міцний зв'язок з Єрусалимом, Афоном, що і сприяло формуванню святоотецької традиції у Київській Русі. У 1200 році в Константинополь приїхав син воєводи Добриня Ядрейкович, відомий як угодник святий Антоній, архієпископ Новгородський. Після здійснення прощі він написав працю – “Сказання про Царград”, святі місця та чудотворні ікони та чудові речі у Царграді. Будучи достатньо молодою людиною, він здійснив прощу і описав досвід паломництва, зокрема описав одного із таких паломників, як русин Леонтій, який тричі побував у Єрусалимі та ходив туди пішки.

Цей величезний діяч релігійного поштовху здійснив паломницький подвиг і був згодом оцінений християнами як у Константинополі, так і в Русі. Антоній описував нагорний монастир Пресвятої Богородиці в Пере, де він був приписаний.

Традиція паломництва у XIII ст. майже перервалася через навали монгольського нашествия, адже вона згодом була відновлена за часи Сергія Радонезького, відновлюється шлях на Святу Землю. Отже, формується достатньо розгорнута топонімія і традиційно усталені кола паломництва, які включають в себе давні святині, місця всесвітнього православ'я, до яких відноситься Свята Земля, Єрусалим, Віфлеєм, Назарет, Галілея, Хеврон, Ієрихон, Яффа, гора Фавор, гора Спокуси, гора Блаженств, а також країни: Йорданія, Єгипет, Сирія, Туреччина, Італія, Греція Кіпр, Мальта, Іспанія, Франція, Німеччина, Австрія та ін. країни. Це те широке коло, яке визначає фактично всі місця в які йшли православні із Русі і поклонялися святиням.

В Русі сформувалися свої святині, передовсім – це Києво–Печерська Лавра, Троїцько–Сергіївська Лавра, Олександрівська Лавра, Почаївська Лавра, Святогорська Лавра. У Москві – це собори Московського Кремля, Храм Христа Спасителя, монастирі – Данилов, Донської, Новодівочий, Микола–Угрешський, Ново–Єрусалимський, Покровський. У Києві – Софіївський собор, Іллінський храм, Введенський монастир та ін. У наше завдання не входить визначити повний перелік (його в принципі неможливо дати), ми спираємося на ту роботу, яку провів С. Житенєв, коли він описує топографію святих місць, що, звичайно, не вичерпує місця паломництва, але дає можливість уявити їх топографію [4, с. 132–133].

Проте формується і новітня історія, місця нових мучників, які виникли саме під час тоталітарних тортур і винищення культури, які саму культуру паломництва усунули з горизонту буття. Так, можна стверджувати, що цей процес знаходиться в стані формування. Сучасна рефлексія паломництва формується по–різному

– як конфесійні розробки і намагання сприяти розгортанню технологій паломництва, що в певній мірі корелює з туристичною індустрією. Величезне значення тут має виховний аспект, пов'язаний з молоддю і збереженням паломницьких традицій.

Велике значення має демаркація між туристичною діяльністю і власне паломництвом. Поруч з офіційним дбанням про паломництво виникає протилежна лінія оцінки та осмислення паломництва у різних нетрадиційних церквах, які офіційна церква визнає сектами або ж розкольницькими угрупованнями. Адже саме звернення до новітньої історії християнства саме в такому загостреному режимі підбурює до осмислення досвіду паломництва, досвіду виникнення священних місць, регенерації минулих місць, досвіду збереження традиції в цілому, більше того, досвіду шанування традиції або, навпаки, конфронтації конфесій, церков. Все це досвід сучасного паломництва.

Поруч з православною рефлексією паломництва існує буддистське, мусульманське паломництво як традиційні сфери релігійного життя, які належать іншим релігіям. Найбільш інститулізований паломницький технологічний потік пов'язаний з хаджем, який здійснюється в мусульманстві. Ця традиція має державну програму, структурується на підставі більш інститулізованого поштовху паломництва, який регулюється державою. Можна сказати, що досвід такого регулювання переймає православна церква, але він поки що залишається в рамках паралельних бізнес-стратегій, планів, що виникають в контексті кореляції паломницької та туристичної діяльності.

Більше того, туристична діяльність намагається втягти в своє коло паломництво і структурувати його саме на підставі економічних розрахунків і паралельній діяльності з паломницькою діяльністю, яку проводить церква. Туристичні індустрії корелюють з індустріями паломництва, які підтримуються державою і мусульманськими громадами. Християнські реалії паломництва знаходяться ще в стані становлення, в стані узгодження економічних і релігійно-культурних програм. Так, одні монастирі здійснюють паломницьку діяльність майже безкоштовно, а інші економічно тяжіють до перебільшеного графіку здійснення паломницьких послуг, орієнтуються більше на іноземних туристів, мають нерівномірну систему заохочення і формування паломницьких послуг.

Розмови про це точаться на рівні єпархіальних і інших субструктур, які займаються паломництвом у православній церкві, але це все більше господарські, економічно-організаційні розрахунки. Проблеми широкого культурологічного плану виникають саме в реаліях співвідношення туризму і паломництва. Це вже та реальність, яка потребує осмислення в контексті обміну думками не лише в релігійних колах, а в рамках міжконфесійного діалогу, в колах широкої громадської думки громадянського суспільства, яке виникає в незалежних країнах СНД. Втім виникають різні конференції, круглі столи та інші структури, які намагаються культивувати та підтримувати традицію паломництва, залучаючи досвід паломництва з перших часів християнства на Русі до виникнення нових святих, нових місць прощі.

Важливо також звернути увагу на формування новітньої іконографії паломництва в плані текстуального оформлення досвіду паломництва. Звичайно, що доба ходіння як дискурс своєрідних щоденників і сценоскопів духовного злету має бути продовжено, але в іншій формі. В формі електронних носіїв, аудіо-відео записів, що здійснюються на місці паломництва. Це виглядає не завжди автентичним і не завжди потрібно фіксувати всі ці реалії, вони просто заперечуються в храмі, в святих місцях. Отже, така форма фіксації досвіду має, з одного боку, суто об'єктний презентаційно-рекламний характер, в якому усувається суб'єктна реальність паломницького акту. Так, тотальна об'єктивація, візуалізація не полегшує ситуацію, навпаки, девальвує в контексті інших дискурсивних практик, що вписуються у досвід паломництва.

Документи, що пов'язані з досвідом паломництва і самооцінки його стану, зокрема відвідування новітніх місць постбільшовицького ареалу, залишаються лише в рамках публікацій, пов'язаних з осмисленням цього досвіду в рамках сильного критичного дискурсу. Паломники, які колективно відвідують Святу Землю в третьому тисячолітті, не схильні залишати свої документальні свідки про ці відвідування. Цей досвід залишається сам в собі. Цей досвід не виходить назовні у вигляді традиції. Так, зникає феномен листування, феномен неаудіального письмового спілкування, все менше і менше залишається свідків письмового спілкування, на відміну від аудіального. Ця реальність потребує свого дискурсу і, звичайно, аудіальні носії в певній мірі компенсують відсутність письма, але ходіння – це певний слід на землі, тому його аналогами є письмо, а не аудіальний чи аудіо-візуальний запис.

Тобто проблема зберігання традицій, реконструкції, регенерації паломницького дискурсу – це проблема комунікацій і проблема особистісного вчинку. Так, потрібно сформувати коло паломників, де однією з головних потреб паломницької діяльності має стати щоденник, без чого паломництво дуже швидко мігрує і трансформується в туристичну діяльність. Тобто варто говорити про етику паломника, про певну відповідальність паломника перед святиною, перед часом і простором сакрального, перед іншими паломниками. Майже невідомо, хто зіткнеться з досвідом новітнього паломництва, як ми зараз вже через 900 років актуалізуємо досвід ігумена Данила. Це проблеми іманентні, тобто належать внутрішньому герметичному досвіду паломника і, навпаки, вони є світобудівними, вписуються в загальний комунікативний простір, що характеризується більш широкими програмами, але не охоплюються ні в якому разі туризмом як індустрією пересування, розваг та ознайомлення з різними культурами. Весь цей контекст є надзвичайно складним, він на слуху, осмислюється в різних площинах і різних сферах релігійної, культурологічної, релігієзнавчої та естетичної думки.

В. Хитрово, засновник та секретар Імператорського Православного Палестинського Суспільства, пише, що для істинного паломництва потребується, передовсім, віра і молитва. “Адже цього ще не достатньо, потрібно ще глибоке усвідомлення того, що без волі Божої саме це бажання не здійсниться. Потрібно, щоб всепросяюча

милість Божа спонукала, як вірно говориться в народі, відвідати Святу Землю, притулитись грішними устами до місця трьохденного ліжка Боголюдини” [7, с. 93].

Саме цей досвід є сучасним, саме ці слова, які написані на межі XIX–XX століть, за сто років не згасли, а, навпаки, актуалізується в просторі сьогоденного релігійного відновлення. В. Хитрово пише: “Нам потрібні сильні удари і збудження, щоб заговорило серце. Чи часто ви відчували, заходячи в церкву, що молитва виливається з вашого серця, стає душевною потребою? Ми можемо молитися дома, але чи молимося ми, як ми молились – от в чому питання. Коли ж в тиші нічній, стоячи на скелі Голгофській, ви самі собі говорите: отут піднісся Хрест, на якому був розп’ятий Спаситель, отут стояла, ридаючи, Його Пресвята Мати і Його улюблений учень, от куди, знявши з хреста понесли Його бездиханне тіло, – вам здається, що ви бачите погребальну ходу, бачите мерехтіння тіней, що несуть тіло, а от і те ліжко, на котре Його поклали, ви переживаєте ту величну хвилю воскресіння, ви чуєте голос того, хто воскрес: Марія!” [7, с. 94].

Ми бачимо патетично піднесений сучасний дискурс, який написаний одним із тих, хто дбав про паломництво і займався цією культурно–релігійною спадщиною сто років тому. “Як вас не здивує, потрібно сказати, що у паломника є свій ідеал, є намагання до цього ідеалу. У кожної людини, як би вона не здавалась нам грубою чи несвідомою, є свій ідеал, котрий саме тому, що він ідеал, є недосягненим. І у цього, навіть скромного паломника, є також свій ідеал, можна думати, що ідеал за своєю чистотою і за своєю піднесеністю, куди вищий ідеалів багатьох із нас. Ідеал цей – солодке почуття, що підноситься від серця в молитві” [7, с. 95].

А. Дмитрієвський, академік, секретар Імператорського Православного Палестинського суспільства, теж пише на межі XIX–XX століть: “Жар і холод сніг і дощ, скудна їжа, відсутність теплого притулку на ніч, хвороби, що пригнічують, неприємні зустрічі, вчинки на шляху, от на що себе відрікає той, хто, за висловом поета, є кращим “воїном Божої раті”. Не рідко мати сира земля слугує їм ліжком, сумка за плечима із сухарями слугує подушкою, зіркове небо покровом, а істинне хрестове знамення, котрим огорожує себе паломник, відходячи до сну, є єдиним захистом від ворожих людських нападів. Неспішно ідуть Святою Руссю наші паломники із села в село, із міста в місто, годуючись інколи христовим іменем. Заходять вони попутно у всі обителі, які славляться своїми святинями і, зрештою, доходять до святого міста Києва, до руського Єрусалиму, проливаючи гарячу молитву перед угодниками київських печер і відпочиваючи після втомленого шляху в гостинних притулках Києво–Печерської Лаври. Від Києва до берегів бурного Євксинського понту з його красунею Одесою вже не так і далеко” [3, с. 98].

Можна сказати, що ці слова є тим взірцем сповідального дискурсу, який потрібен як естетичний щоденник, естетичні прописи для паломника, який вже в зовсім інших умовах, більш комфортних, в зовсім іншому просторі і інших часових відрізках пересувається, рухається до святих місць. Важливо що паломництво здійснювалося в піст. “Піст великий – це

страдна пора паломницького сезону. Паломники вдень і вночі проводять час при молитві в Єрусалимських храмах і на тих літаніях і процесах, котрі майже кожен недільний (воскресний) день здійснюються патріархами та його численним духовенством в храмі Воскресіння. Паломнику в ці дні немає часу подумати про їжу і сон, і в звичайний час по приїзду до Святого Граду набожні паломники дають обітницю, не їсти м’яса, але ж, виходячи з важкості дістати рибу, їдять переважно лише хліб, злаки і плоди (наприклад, апельсини), запиваючи гарячим чаєм” [3, с. 99].

Сучасні шляхи паломника змінюється, змінюється технологія пересування і змінюється сама ментальність подорожуючого, тоді як паломництво у своїх інваріантних мотиваціях і в своєму внутрішньому соціокультурному просторі залишається тим же самим. Соціокультурний дискурс – це єдність цієї мотивації та певної сценограми молитовного відношення до всього, що супроводжує паломника в просторі прощї, відношення до інших людей, до святинь, відношення до ритуалу і, зрештою, до себе, бо саме цей час, особливо в піст, вимагає від нього власного вчинку.

Після величезного гоніння на християн, взагалі, релігійних людей, після досвіду неомучницьких страждань, формується вже нова інституція, яка потребує осмислення паломництва як певного етичного, естетичного вчинку. Саме відбування паломництва стає проблемою, більше того, стає проблемою філософською, релігійною, естетичною, етичною, яка має головним завданням зберегти і реанімувати віру, реалізувати досвід паломництва. Перевірити його вчинком кожного паломника, інституалізувати в дискурсі кожного паломника, навчити паломника говорити, писати, фіксувати свої почуття – завдання новітніх інституцій Православної Церкви.

Якщо цього не буде, паломництво просто перетвориться в туризм, або буде редукуватися та вимирати, все більше буде нагадувати атракціон тої споживацької культури, яка прищеплюється туристичними агенціями. М. Громов, завідувачий сектором історії російської філософії Інституту Філософії так озвучив цей феномен: “Феномен відродження паломництва – це одна із прикмет загального духовного християнського православного відродження в Росії. В реставрації є такий термін, як “відродження пам’ятки”. Реставрація – це, коли пам’ятка втрачає справжні глибинні риси, якщо ж вона зовсім знищена, то говорять про регенерацію пам’ятки, як це було з храмом Христа Спасителя в Москві. Подібна велика соціальна реставрація або навіть регенерація відбувається в нашому суспільстві, коли ми намагаємося відродити все, що було втрачено в результаті катастрофічних подій XX століття. І Православна Церква, і наші національні символи, наші духовні скарби – все це потроху відбудовується, розвивається і стає важливим для сучасного життя. Паломництво в рамках цієї великої реставрації займає одне із важливих місць” [2, с. 110–111].

Отже, реконструкція, реставрація і регенерація – це один із шляхів культурної екології, а паломництво як культурна практика стає однією з культурно–екологічних стратегій, яка є шляхом морального і релігійного відродження, що потребує аналізу як

досвіду моління, прощі, так і досвіду формування нових місць, нових святих і нової прощі, посттоталітарної паломницької діяльності. Алексій II, Святіший патріарх московський і всієї Русі пише: “Паломництво здавна було та повинно бути справою Церкви, що здійснюється по її благословенню, мета паломництва полягає в поклонінні святиням. У зв’язку з цим слід згадати сьгодні забуте слово, що позначає сенс паломництва, – поклонство, проща до святих місць як всередині Росії, так і за її межами є для наших громадян дорогою до Храму, і здійснення паломництва повинно бути пов’язано з живим літургичним досвідом. У зв’язку з цим виникає неспокій, пов’язаний з тенденцією, що намітилися змішувати паломництво із звичайною туристичною подорожжю. Не рідко паломництвом називають екскурсійні відвідини святих місць, монастирів, храмів. В наслідку дискредитується сама ідея паломництва. Необхідно на єпархіальному рівні рекомендувати віруючим здійснювати паломництво за святими місцями, звертаючись за допомогою в структури, що мають благословенне священний початок Руської Православної Церкви на організацію релігійної паломницької діяльності” [1, с. 116–117].

Проблема інституалізації паломництва саме в надрах церковної релігійної діяльності ще й досі не вирішена, так як вона було вирішена на межі XIX–XX століть в рамках Єрусалимського Православного Суспільства. Відновлюється і сама фундація Імператорського Православного Суспільства, яке разом і з російською духовною місією в Єрусалимі продовжує свою справу. Справа не в тому, наскільки утворюються і повторюються традиційні іконографічні формульні схеми впровадження релігійної діяльності. Справа в тому, що досвід паломництва оновлюється і регенерується, але він вступає в широкі стосунки з туристичною діяльністю і спокуса замінити паломництво, так звані, “релігійним туризмом” є неединичною і практично деформує паломництво.

Досвід взаємодії надзвичайно мізерний, а сама освіта паломницького кола виглядає необхідною потребою для здійснення своєрідного спецкурсу в рамках тих туристичних дисциплін, які вже зараз читаються в різних вузах, що випускають спеціалістів з туристичної діяльності. Здається, що це не лише проблема спецкурсів, а це проблема того маркетингу, менеджменту, який має бути визначений на рівні єднання туристичного комплексу, урахування всього комплексу традицій гостинності при монастирях. Так, готельний комплекс, що формується в контексті єпархіальних паломницьких служб, і готель туристичний поза межами цих служб мають бути одного класу, узгодженні в кількості і якості надання послуг, щоб здійснювати цю діяльність синтетично, системно.

Тут не можна задовольнитися лише протиставленням туризму і паломництва. Це та сфера, яка потребує спільного інтересу, спільного зацікавлення в тотальному досвіді повернення і відродження не лише паломницької діяльності, а й досвіду релігійного відношення до світу, благоговіння перед Богом, яке формується, передовсім, в паломництві як в екстремальній фазі виходу із буденності і залучення до святини, до священних місць.

Список використаних джерел

1. Алексий II, Святейший Патриарх Московский и всея Руси. Доклад “Русская Православная Церковь на рубеже веков”, произнесенный на Юбилейном Архиерейском Соборе Русской Православной Церкви в 2000 г. / Алексий II // Православное паломничество. Сборник. – М.: Индик, 2009. – С.116–117.
2. Громов М. Н. Духовное странничество / М. Н. Громов // Православное паломничество. Сборник. – М.: Индик, 2009. – С.110–112.
3. Дмитриевский А. А. Современное русское паломничество в Св. Землю / А. А. Дмитриевский // Православное паломничество. Сборник. – М.: Индик, 2009. – С.96–101.
4. Житенев С. Ю. Религиозное паломничество в христианстве, буддизме и мусульманстве: социальные, коммуникационные и цивилизационные аспекты / С. Ю. Житенев. – М.: Индик, 2012. – 263 с.
5. Кучмаева И. К. Православное паломничество как путь приобщения к святыням христианства / И. К. Кучмаева // Сотериологический смысл паломничества. Сб. мат. научн.–метод. конф. 12 февраля 2007. – М., 2007. – С.44–52.
6. Расторгуев В. Н. Возвращение святынь и судьба России / В. Н. Расторгуев // Церковь и время. – М., 2008. – №2 (43). – С.243–255.
7. Хитрово В. Н. Неделя в Палестине. Из путевых воспоминаний / В. Н. Хитрово // Православное паломничество. Сборник. – М.: Индик, 2009. – С.109–110.

References

1. Aleksij II, Svjatejšij Patriarh Moskovskij i vseja Rusi. Doklad “Russkaja Pravoslavnaja Cerkov’ na rubezhe vekov”, proiznesennyj na Jubilejnom Arhieriejskom Sobore Russkoj Pravoslavnoj Cerkvi v 2000 g. / Aleksij II // Pravoslavnoe palomничество. Sbornik. – M.: Indrik, 2009. – S.116–117.
2. Gromov M. N. Duhovnoe strannichestvo / M. N. Gromov // Pravoslavnoe palomничество. Sbornik. – M.: Indrik, 2009. – S.110–112.
3. Dmitrievskij A. A. Sovremennoe russkoe palomничество v Sv. Zemlju / A. A. Dmitrievskij // Pravoslavnoe palomничество. Sbornik. – M.: Indrik, 2009. – S.96–101.
4. Zhitenev S. Ju. Religioznoe palomничество v hristianstve, buddizme i musul’manstve: social’nye, kommunikacionnye i civilizacionnye aspekty / S. Ju. Zhitenev. – M.: Idrik, 2012. – 263 s.
5. Kuchmaeva I. K. Pravoslavnoe palomничество как put’ priobshhenija k svjatynjam hristianstva / I. K. Kuchmaeva // Soteriologicheskij smysl palomничества. Sb. mat. nauchn.–metod. konf. 12 fevralja 2007. – M., 2007. – S.44–52.
6. Rastorguev V. N. Vozvrashhenie svjatyn’ i sud’ba Rossii / V. N. Rastorguev // Cerkov’ i vremja. – M., 2008. – №2 (43). – S.243–255.
7. Hitrovo V. N. Nedelja v Palestine. Iz putevyh vospominanij / V. N. Hitrovo // Pravoslavnoe palomничество. Sbornik. – M.: Indrik, 2009. – S.109–110.

Khakhalin A. A., master of theology, assistant of the department of philosophical anthropology, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), aakhakhalin@mail.ru

Modern socio-cultural discourse pilgrimage

The analysis of social and cultural principles of origin of modern stories of pilgrimage is given in the article. Genesis and evolution of stories, stories of pilgrims, which visited the Sainted Earth, is analyzed. Demarcation is conducted between a pilgrimage and religious tourism.

Keywords: pilgrimage, tourism, holiness, discourse, church.

Хахалин А. А., магистр богословья, ассистент кафедры философской антропологии, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), aakhakhalin@mail.ru

Современный социокультурный дискурс паломничества

Предоставляется анализ социальных и культурных принципов возникновения современного дискурса паломничества. Анализируется генезис и эволюция дискурса хождений, рассказов паломников, которые посещали Святую Землю. Проводится демаркация между паломничеством и религиозным туризмом.

Ключевые слова: паломничество, туризм, святость, дискурс, церковь.

* * *